

TEREI GYÖRGY

IRÁSNÉ MELIS KATALIN KÖSZÖNTÉSE

Írásné Melis Katalin neve hallatán sokféle kutatási téma eszünkbe juthat. Árpád-kori falukutatás, a főváros középkori régészete, Pest Árpád-kori topográfiája, kisméretű erősségek, 12-13. századi templomok, a középkori pesti városfal vagy a Margitsziget. Ezek a témák azért ugranak be azonnal, mert nemcsak egy kis nyúl-farknyi munkák voltak, hanem hosszú éveken keresztül tartó, először terepi kutatás, majd feldolgozás és legvégül írásban is megjelenő összegzés.

Személye és a Budapesti Történeti Múzeum intézménye összeforr, hiszen a múzeumban eltöltött közel négy évtized alatt, a hatalmas munka mellett, végigjárta a ranglétra minden fokát. 1959-ben még első éves egyetemistaként volt először a budai Királyi Palotában, amikor még a múzeum nem itt, hanem a Szentháromság téren működött. 1963-ban már mint gyakornok dolgozott a BTM Ős-, és Ókortörténeti Osztályán. Kinevezését 1965-ben kapta meg, amikor véglegesen a Középkori Osztályra került. 1975 és 1985 között a Régészeti Restaurátor Osztály vezetője, 1983 és 1985 között a Középkori Osztály megbízott vezetője volt.

Legfontosabb munkáit nehéz sorra venni, de talán a főváros területén található középkori falvak kutatása volt az, amivel a legtöbbet foglalkozott. Doktori disszertációját is ebből a témából írta, mely Adatok a Pesti-síkság Árpád-kori településtörténetéhez címmel 1983-ban meg is jelent. Bár az azóta eltelt közel 40 évben a megszaporozott régészeti munkák újabb és újabb információval bővítették tudásunkat, a sokak által „zöld könyvként” emlegetett munka a mai napig meghatározó a területet kutatók számára. De Pesten nemcsak az Árpád-kori falvainkat kutatta, jelentős eredményeket ért el a középkori városfal és a közelében fekvő műhelyek kutatásában. Pest mel-

lett a Csepel-szigeten is végzett feltárásokat többek között az M0 autópályát építését megelőzően. Középkori régészeti topográfiai ismereteink nagy részét az ő kutatása adta. Ezen kívül a budai oldalon is dolgozott. Legtöbbet itt is az Árpád-kori településekkel foglalkozott, kiemelendő ezek közül Gercse és Csöt falu. Utóbbinál két tanulmányban saját eredményeinek bemutatása mellett összegezte az elmúlt több évtizednyi kutatást is, valamint egy másik cikkben egy eddig kevésbé

kutatott témával az Árpád-kori falvak kertjeivel is foglalkozott. Ha valaki úgy gondolná, hogy régészeti munkája csak a főváros peremkerületeire terjedt ki, annak csak a Budai várban a Dísz térről publikált középkori kút leleteit említeném. Pályafutása során mind térben, mind időben nagy utat járt be.

A fentebb sorokban említett kutatásait, munkáit olvashatjuk cikkekben, tanulmányokban illetve önálló kötetben is. Talán, a sok-sok munka mellett, ezért tartozhatunk a legnagyobb hálával. Hiszen hiába lett feltárva a legfantasztikusabb lelőhely, ha azt, az előkerült leletanyagot csak a feltáró régész és néhány szerencsés munkatárs ismerheti meg. Irásné Melis Katalin legtöbb feltárását közölte, és tette ezt nemcsak a múzeumi éve alatt, hanem aktív nyugdíjas időszakában is.

A régészetben, mint sok más tudományban nagyon fontos, hogy a mi tudásunk az elődeink kutatására épül. Minden nap az ő munkájukból, megfigyeléseikből, eredményeikből élünk, abból dolgozunk. Jelen sorok írójának fantasztikus és egyben meghatározó élmény volt 2019-ben, Rákoscsabán, annak a templomnak a tövében ásni, amit fél évszázaddal korábban Irásné Melis Katalin kutató. Egyszerű volt a helyzet, mert csak meg kellett nézni az 1969-es dokumentációt, és már minden,

szintadatok, rétegek ismertek lettek a területről. Ha nem ásott volna a templomnál, ha nem dokumentálja olyan pontossággal és részletességgel, akkor az utókornak, mindent nulláról kellett volna kezdenie.

Írásné Melis Katalin idén lett 80 éves. Ehhez a kerek születésnaphoz kívánunk az egész múzeum nevében sok boldogságot, jó egészséget és még cikkeket, tanulmányokban gazdag hosszú, aktív éveket.

FESTSCHRIFT FÜR KATALIN IRÁS-MELIS

Der Name von Katalin Irás-Melis kann uns an zahlreiche Forschungsthemen erinnern.

Die Erforschung der Dörfer der Arpadenzeit, die mittelalterliche Archäologie der Hauptstadt, die Topographie von Pest in der Arpadenzeit, kleine Festungen, Kirchen des 12-13. Jh., die mittelalterliche Stadtmauer von Pest oder die Margareteninsel. Diese Themen fallen einem prompt ein, weil sie überhaupt keine kleinen Themen sind. Lange Jahre hat sie zuerst an der Forschung auf dem Gelände, dann an der Verarbeitung und schließlich an der schriftlichen Zusammenfassung gearbeitet. Ihre Person ist mit dem Budapester Historischen Museum eng verknüpft, sie hat ja während den beinahe vier Jahrzehnten in der Institution neben der riesigen Arbeit jeden Schritt auf der Karriereleiter erklommen. Katalin hat zuerst 1959 als Universitätsstudentin des ersten Jahrganges das Museum betreten. Das Museum ist damals noch auf dem Dreifaltigkeitsplatz (Szentháromság tér) gestanden bevor es an die heutige Stelle gekommen ist. Im Jahre 1963 hat sie schon als Praktikantin in der Abteilung für Ur- und Altertumsgeschichte gearbeitet. Die endgültige Beförderung hat sie 1965 erhalten, sie ist von da an in der Abteilung Mittelalter tätig gewesen. Sie hat zwischen 1975 und 1985 die Abteilung für Archäologische Restaurierung geleitet, zwischen 1983 und 1985 die Abteilung Mittelalter als beauftragte Abteilungsleiterin geführt.

Es ist richtig schwer, die wichtigsten Arbeiten aufzuzählen. Hervorzuheben ist immerhin die Erforschung der mittelalterlichen Dörfer auf dem Gebiet der Hauptstadt, die sie auch in ihrer Dissertation erörtert hat. Diese Arbeit ist 1983 unter dem Titel „Beiträge zur Siedlungsgeschichte der Pester Ebene zur Zeit der Arpaden“ erschienen. Obwohl die vermehrten archäologischen Forschungen in den letzten 40 Jahren unsere Kenntnisse mit immer mehr Informationen bereichert haben, halten

viele für das essenzielle „grünes Buch“ der Kollegen, die auf diesem Gebiet forschen.

Sie hat in Pest nicht nur die Dörfer der Arpadenzeit erschlossen. Große Leistungen hat sie auch bei der Forschung der mittelalterlichen Stadtmauer und der in deren Nähe liegenden Werkstätte erbracht. Präventivgrabungen hat sie auf der Csepel-Insel neben Pest geführt, u.a. vor dem Beginn der Bauarbeiten an der Autobahn M0. Einen großen Teil unserer Kenntnisse über die mittelalterliche archäologische Topographie verdanken wir ihrer Forschung. Genauso hat sie Ausgrabungen auf der Budaer Seite geführt.

Den Schwerpunkt dieser Arbeit bildeten die Siedlungen der Arpadenzeit. Hervorzuheben sind zwei Dörfer: Gercse und Csöt. Anhand des letzten hat sie neben der Präsentation der eigenen Ergebnisse auch die Forschungsergebnisse der letzten Jahrzehnte zusammengefasst. In einer weiteren Publikation hat sie sich mit einem weniger erforschten Thema, mit den Gärten der Arpadenzeit befasst. Sollte sich jemand vorstellen, dass ihre Tätigkeit nur auf die Randgebiete der Hauptstadt beschränken, den will ich auf die bereits publizierten Funde des mittelalterlichen Brunnens auf dem Dísz Platz (Dísz tér) in der Budaer Burg aufmerksam machen. Während ihrer beruflichen Laufbahn hat sie einen langen Weg hinterlassen - sowohl in Zeit, als auch in Raum.

Über die oben erwähnten Forschungen können wir in zahlreichen Artikeln, Studien, bzw. auch in einem selbständigen Band lesen. Wenn wir uns für ihre geleistete Arbeit bedanken, sind wir für diese zum größten Dank verpflichtet.

Mögen ja die sogar die meist phantastische Fundstätte erschlossen werden, wenn das Fundmaterial nur der Archäologe und einige glückliche Mitarbeiter kennenlernen können! Katalin Irás-Melis hat die meisten ihrer Erschließungen

publiziert, und das hat sie nicht nur während ihrer aktiven Zeit im Museum, sondern auch in den Rentnerjahren fortgesetzt.

Es ist sehr wichtig, dass ähnlich wie in vielen anderen wissenschaftlichen Bereichen, auch in der Archäologie unser Wissen auf die Forschung unserer Vorgänger baut. Wir schöpfen jeden Tag aus ihren Darlegungen, Beobachtungen, Ergebnissen. Sie bilden die Grundlagen unserer Arbeit. Zu einem phantastischen, gleichzeitig aber auch zum rührenden Erlebnis wurde für den Verfasser dieser Zeilen die Grabung 2019 in Rákoscsaba, als wir am Fuß derselben Kirche gegraben haben, die Katalin Írás-Melis vor

einem halben Jahrhundert erforscht hat. Die Situation war einfach: wir mussten uns nur die Dokumentation aus 1969 anschauen, und bald ist alles, die Niveauangaben, die Schichten sind bekannt erschienen. Wenn sie an der Kirche nicht gegraben und die Angaben nicht so genau und detailliert dokumentiert hätte, dann hätte die nachfolgende Generation alles von Null anfangen müssen.

Katalin Írás-Melis ist in diesem Jahr 80 geworden. Zu diesem runden Geburtstag wünschen wir vom ganzen Museum viel Glück, gute Gesundheit und ein an Publikationen, Studien reiches, langes, aktives Leben.